

למה אסור לאכול חזיר?!

Category: אמור, ויקרא

החזיר הפך לסמל של דבר מאוס וכינוי לאדם המתנהג בצורה לא מוסרית. והחזיר גם מוביל את רשימת בעלי החיים האינטליגנטיים.

מנת המרק לליאון

מרדכי פפירבלט היה באושוויץ במשך שלוש שנים. כשניצל מהתופת סיפר שבאחד הערבים של סתיו 1944 צורף לבלוק שלו בחור בשם ליאון, שמצב בריאותו היה ירוד מאוד. הוא שכב לידו על דרגש הקרשים, חיוור כמת ועיניו בולטות מרעב.

ליאון סיפר למרדכי שאין לו מקום עבודה קבוע במחנה. מרדכי הציע לו להיצמד אליו ולעבוד בקרבתו. הוא עבד אז בניקוי דודי המרק של מטבח האס-אס, ג'וב לא רגיל באותם ימים. עם חתיכת קרטון הוא היה מגרד את פנים הדוד, כשעין אחת צופיה לעבר המטבח ממול, ועין שניה לתוככי הדוד, וטועם את מה שהעלה משם. כשחילקו את מנת המרק היומית הוא היה מוסר אותה לחבריו, ומובן שגם ליאון נהנה מזה.

יום אחד הופיע איש אס-אס בשם לאוזמן בזמן החלוקה, והבחין שמרדכי מסר לליאון את מנת המרק שלו. בצעדים מהירים הוא התקרב ובקול זעוף שאל: "היי אתה, מה קיבלת בעד המרק?".

"שום דבר!", הוא ענה.

גם ליאון נקרא ונשאל מה שילם בתמורה, וענה כמוהו.

"ולמה עשית זאת?" המשיך לחקור את מרדכי.

"היה לי כאב בטן חזק, ולא יכולתי לאכול, אבל מחר הוא יחזיר לי את המנה שלו", השיב מרדכי.

לשמע התשובה פרץ הנאצי בצחוק וולגרי פרוע באומרו: "המוזלמן הזה עוד יחיה עד מחר? כאן אף אחד לא נותן לבנו מרק חינם, וגם אח לאחיו לא מוסר אוכל חינם".

איש האס אס הבחין באבן כבדה שהייתה מונחת בסביבה, וציווה על מרדכי להרימה ולהחזיק אותה מעל הראש, גבוה, כשהוא עומד על קצות אצבעות הרגליים. הוא עמד לידו עד שהסתיימה הפסקת הצהריים, לפקח שלא יפסיק לבצע את העונש שהוטל עליו.

לאחר מכן אמר לו: "אתה כבר הרבה זמן באושוויץ. מספרך מראה זאת. עכשיו תקבל עבודה אחרת, מעניינת יותר".

הוא לקח אותו למקום שבו חפרו תחנת כוח, ומסר את מרדכי לידי איש קאפו שלא הכיר. הלה נתן לו את חפירה כבד בו יעלה אדמה מבור עמוק.

הסירוב השתלם

עם פינוי אושוויץ בינואר 1945, בצעדת המוות, מרדכי הצליח לברוח יחד עם קבוצה קטנה של אסירים. הם הגיעו לכפר שעלה בלהבות אחרי שנפגע מהפצצה כבדה. דבר ראשון הם חיפשו משהו לאכול. מספר פולנים שהיו איתם גילו אוצר: מתוך דיר אחד נשמע חרחור של חזיר. תוך מספר דקות השתלטו עליו החבר'ה ובמכות קרש הכניעו אותו. שבר זכוכית שימש כסכין, קרעי הבשר הושמו על הקיר הלוהט, ותוך דקות מספר החלו לחלק מנות לסובבים.

כשניסו לכבד את מרדכי הוא נרתע וסירב להשתתף בזלילה המשותפת. הוא הסביר להם שהוא בחיים לא אכל דבר כזה. הוא הסתובב קצת בכפר עד שנתקל במחפורת תפוחי אדמה, שהאיכרים טומנים באדמה בקיץ, מכסים בקש, ומוציאים בחורף. פיצוץ בסביבה הוציא את התפודים מהאדמה. הוא לקח ערימה לקיר הלוהט, צלה, ואכל אותם.

אחרי ששבע היה לו זמן לתהות על חבריו לבריחה, ולפתע נתקלו עיניו בליאון. שניהם שמחו מאוד על שהצליחו לברוח. ליאון הודה לו מאוד על העזרה ועל מקום העבודה שבו יכול היה לאגור כוח, ואז נפרדו דרכיהם.

מרדכי עלה לארץ. עברו יותר מעשר שנים, ואז יום אחד בקיץ של שנת 57 הוא חוזר מהעבודה ופוגש את אשתו עומדת בכניסה לדירה כשחיוך רחב נסוך על פניה. היא אומרת לו: "מרדכי, אתה לא תנחש איזה אורח מחכה לך בבית". הוא נכנס הביתה והנה ליאון נופל עליו מחבק אותו חזק, ואומר: "אדם זה הציל אותי ממוות, איך אני יכול לגמול לו על זה?".

הם התיישבו על הספה והוא החל לגולל באזני אשתו את סיפור העזרה של מרדכי שהציל את חייו. בסיום הביקור הוא סיפר שהוא גר בירושלים, נתן את כתובתו, וביקש ממרדכי שיבקר אותו.

באותה שנה מרדכי נסע לבקר אותו, והתברר שהוא גר ברחוב שנמצא ממול לחומה של העיר העתיקה. לאחר שסרק את הרחוב גילה מרדכי שאין בו שום בית פרטי, אלא רק כנסיות ומנזרים. התברר שליאון התגורר במנזר הגובל בכניסה פולנית.

מה קורה פה? מרדכי שאל את עצמו. הכול נראה מסתורי ובלתי מובן. הוא צלצל בפעמון הדלת. ליאון פתח ומיד הושיט לו את זרועו ומשך אותו אחריו. אחרי צעידה ארוכה הם נכנסו לחדר שתקרתו קמורה. הוא הושיב אותו על ספה, והחל לגולל את פרשת חייו.

"אתה זוכר את המקרה שהיה אחרי הבריחה, עת נחנו בכפר שעלה בלהבות? זוכר כיצד הפולנים שהיו איתנו הצליחו למצוא חזיר וצלו אותו על הקירות הלוחטיים. כל אחד קיבל מנה, ורק אתה לא רצית לאכול, היית חכם. נפרדנו מיד לאחר הזלילה הגדולה ולא עברו שעות רבות וכאבי בטן איומים תקפו אותי. מישהו העלה אותי על רכב, והביא אותי לקרקוב, שם הוכנסתי לאחד מבתי החולים המקומיים.

"בית החולים הזה היה מסונף לכנסיה, והנזירות טיפלו בי במסירות רבה. הן הצילו אותי ממות. אט אט מצב בריאותי החל להשתפר. ערב אחד הם דיברו איתי על זה שאני צריך לגמול להן ולעבור לדת הנוצרית שכה היטיבה עמי. כדי להוסיף על מאמציהן, הופיע יום אחד הכומר האחראי ^[2] ומה שנעשה ^[2] נעשה".

כעבור זמן-מה נשלח ליאון לכנסיה בפולין כדי ללמוד ולהשתלם, ובסופו של דבר הפך לכומר. בסיום הלימודים חזר לקרקוב והחל לכהן ככומר. מאוחר יותר הוא התגלגל למנזר בירושלים.

מרדכי פפיברליט מסיים את סיפורו ואומר: "ליאון, היהודי אשר את חייו ^[2] לדבריו ^[2] אני הצלתי באושוויץ, עוד לפני הנזירות, בכל זאת בחר ללכת בעקבותיהם". מרדכי לא המשיך את הקשר עם ליאון.

סמל לכיעור

איסור אכילת חזיר הוא בגדר "חוק" וכמו שמובא במסכת יומא (סו, ב): תנו רבנן: "ואת חוקתי תשמרו ^[2] דברים שהשטן ואומות העולם משיבים עליהן, ואלו הן אכילת חזיר ^[2] ושמא תאמר מעשה תוהו הם תלמוד לומר אני ה' אני ה' חקתי, ואין לך רשות להרהר בהן".

יחד עם זאת ראוי לציין שבעל חיים זה נתפס כמעורר סלידה, ולפי הרמב"ם עובדה זו היא סיבת האיסור של אכילת החזיר, כפי שהוא מסביר במורה נבוכים (ג, מח): "מאסתו (אכילת החזיר) התורה מחמת ריבוי טינופו ושהוא ניזון מטינופים, וכבר ידעת הקפדת התורה על ראיית הלכלוכים אפילו במדבר במחנה, כל שכן בתוך הערים. ואלו היינו מגדלים חזירים למזון היו נעשים השווקים ואף הבתים מטונפים יותר מבית הכסא".

עובדה היא שהמילים 'חזיר' ו'חזירות' משמשות כמעט בכל לשונות אירופה ככינויי גנאי לבני אדם לא מורלים.

במרוצת הדורות הפך החזיר להיות סימן ההיכר להבחנה בין יהודי לגוי. הוא נתפס בעיני הציבור הרחב כעבירה חמורה ביותר. רבים מהיהודים נזהרים באיסור הזה גם כשאינם מקפידים על מצוות חמורות הרבה יותר. גם בעיני הגויים ההימנעות מאכילת חזיר היא אחד מהמאפיינים של היהודי, ואין פלא שכבר בימי הבית השני, בתקופת גזרות אנטייכוס, כאשר בית המקדש הוסב להיכלו של זאוס, נגזר להעלות בו קרבנות של חזיר דווקא, כמובא בספר החשמונאים.

עד כמה אכילת החזיר סימלה את שלילת ערכי היהדות, אפשר ללמוד מהסיפור הבא:

אלעזר, אחד מראשי הסופרים, היה אז בן תשעים שנה. חייליו של אנטיוכוס ניסו לכפות עליו לאכול בשר חזיר, ומשסירב לעשות זאת, הציעו שיביאו לו בשר כשר והוא יאכל אותו כאילו היה בשר חזיר. אלעזר דחה את הצעתם מפני שחשש לאמונתם של הצעירים בעם. החיילים כעסו והיכו אותו למוות!²

למנוע צער

אבל אולי אפשר לומר שישנה עוד סיבה לאיסור אכילת חזיר.

בעם היהודי יש מושג של 'רחמנות', וזו אחת הסיבות לציווי התורה לשחוט בצורה מסוימת את הבהמה, כדי למנוע עד כמה שאפשר צער בעלי חיים.

אבל הרחמנות כלפי בעלי חיים נוגעת לא רק לרגע השחיטה, אלא גם לרמת האינטליגנציה של בעל החיים המובל להריגה. נראה שהתורה התירה לאכול אך ורק את החיות התמימות ביותר בטבע, כלומר אלו שיחושו הכי מעט כאב והבנה בהריגתן. החזיר הינו החיה הרביעית הכי אינטליגנטית בעולם. מדובר בחיה נבונה שמרגישה מאוד את השבי שלה. היא מבינה כשבאים להורגה, והיא סובלת מכך לא פחות מכלב או חתול. יתכן, שכפי שהתורה אסרה עלינו אכילת חיות אינטליגנטיות כמו כלבים וקופים, היא גם אסרה עלינו את אכילת החזיר.

הרמב"ם מסביר במורה נבוכים שכוונת התורה האמיתית במצוות רבות הנוגעות לבעלי חיים, היא ללמד את היהודים את מידת הרחמים. פירוש הדבר, שמבחינה פסיכולוגית ורוחנית, העובדה שאנו הורגים רק בעלי חיים תמימים וחסרי הבנה מבטלת מעמנו מידה של אכזריות הנפוצה אצל הגויים.

אין זה צירוף מקרים שבעלי חיים כמו חתולים, כלבים וקופים הם בעלי הבעה ומבט. אותן החיות שאסרה התורה לאכילה² דווקא הן יתגלו כחיות בעלות עיניים חוקרות, מבינות, מסתכלות, סקרניות.

שימו לב כיצד במחלקת החיות אסרה התורה את הכלבים, את החתולים, את הקופים ואת הסוסים. במחלקת חיות המים אסרה התורה את הדולפינים, את כלבי הים, את הלווייתנים, במחלקת העופות אסרה התורה את התוכים, את הנשרים, את ציפורי השיר. ומנגד, החיות המעטות אותן התירה התורה לאכילה יתגלו כבעלי חיים בעלי עיניים בוהות, אדישות, חולמניות, בלתי ממוקדות, וחסרות מבע.

אין זה צירוף מקרים שהתורה התירה לנו לאכילה אך ורק את החיות התמימות וחסרות-ההבנה יותר, כמו הכבשה, התרנגולת, הפרה, העז. אלו בהמות אשר מטבען יושבות בעדרים, דוגרות באותו מקום בטבע במשך שבועות וחודשים מבלי לחוש כל שעמום. גם במחלקת הדגים התירה

לנו התורה דווקא את הדגים הפרימיטיביים ביותר, בעלי הקשקשת, ולא התירה את כל מיני היונקים האינטליגנטים החיים בים.

וזה מביא אותנו לפרשת השבוע, אמור. בפרשתנו התורה אומרת "ושור או שה, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (אמור כב, כח). מסביר הרמב"ם במורה נבוכים את טעם האיסור: "הוא בתור סייג והרחקה פן ישחט הוולד לנוכח האם דבר שיש בו צער גדול מאוד לבעל החיים, שכן אין הבדל בין צער האדם וצער שאר הבע"ח" (מו"נ ג, מח) והרמב"ן מוסיף ואומר: "הכל הרחקה ויותר נכון בעבור שלא נתאכזר" (דברים כב, ו).

דהיינו, שכל האיסור הוא כדי לשרש את האכזריות מקרבנו ולקבע את מידת הרחמים בבני אדם.

מוסיף הרבי ואומר, שאם צער בעלי חיים אסור מהתורה, על-אחת-כמה-וכמה שעל האדם להיות זהיר שלא לגרום צער לאדם אחר, ויתרה מזה, לא לגרום ליהודי אחר צער רוחני.

כשפוגשים יהודי ערום מן המצות הרי זה צער עצום לאותו יהודי, ובפרט כשאותו יהודי אפילו לא יודע שהוא ערום, אז צריך קודם לדאוג להלביש אותו עם מצוות "כי תראה ערום וכיסיתו", ורק אחר-כך לדאוג לעצמך ² "ומבשרך אל תתעלם" (לקו"ש חט"ז ע' 456).